

УДК 11.11/11

КІННИЙ ТУРИЗМ І ВІДПОЧИНОК В ПРИКОРДОННИХ ОБЛАСТЯХ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

Рецензенти: д.-тор с.-г. наук Волков Д.А.; канд. с.-г. наук Ткачова І.В.

М.Яцковскі, О.Б.Козак

Університет інформаційних технологій та менеджменту в Жешові, Польща

У статті описаний кінний туризм і відпочинок в українських прикордонних областях, більш розвинений в польських прикордонних областях. Наведені результати досліджень поголів'я, а також центрів, що займаються використанням коней для відпочинку у Підкарпатській області (Польща). Описано засади розвитку кінного туризму і відпочинку в Івано-Франківській та Львівській областях, а також його вплив на господарську діяльність місцевого населення. Проект міжнародного благодійного фонду «Хайфер Проджект Інтернешнл» з відродження в українських Карпатах коней гуцульської породи також став темою цієї статті. Не залишилися без уваги фестивалі з кінного туризму та кінноспортивні змагання.

Ключові слова: кінний туризм, верхова їзда, Карпатський регіон, коні, порода, рекреація.

В останні роки ХХ і на початку ХХІ століття в Центральній Європі дуже швидко почали розвиватися різні форми використання коней для відпочинку і туризму. Перш за все це відносилось до всіх різновидів верхової їзди, які ще не так давно сприймалися тільки як вид відпочинку заможних або дисципліна професійної спортивної діяльності.

Ці зміни були спричинені не лише підвищенням зацікавлення конем та їздою верхи, як формою релаксації й можливістю відпочивати на природі. Кількісна та якісна трансформація табуна коней на польських землях [1, 9] виникала також з економічних причин: іншої рентабельності вирощування коней, перенаправлення їх використання, „диверсифікації” серед потенційних власників і користувачів [2-3]. Вони включають не лише кінській масив, але й його відтворення [10, 11]. Почали з'являтися – іноді на короткий період – стайні та центри верхової їзди, які в гірських районах разом із основними формами такого відпочинку та уроків верхової їзди, пропонували також різні форми кінного туризму. Динамічно розвивався також кінний спорт [8].

Матеріали та методи досліджень. Дослідження, пов'язані з використанням коней для відпочинку та туризму, виконували у Підкарпатській (PL), а також Львівській (UA) та Івано-Франківській (UA) областях.

На підставі даних, отриманих із районної асоціації конярів у Жешові, з Управління маршала і з центрів верхової їзди або центрів, що займаються кінним туризмом визначено:

- загальноприйняті породи коней, що використовувалися для відпочинку та кінному туризмі в Підкарпатті в 1990 р. і 2008 р.;
- кількісні зміни кінського масиву за період 1990 – 2008 рр.;

- зміни кількості центрів, що займаються кінним туризмом і/або відпочинком за період 1990 – 2008 рр.;
- вік, стать і відсоток племінних коней в аналізованому стаді;
- форми рекреаційного використання коней у проаналізованих центрах;
- кількість клієнтів кінного туризму в найбільш розвинених, у цьому відношенні, регіонах Підкарпаття;
- встановлено та описано зміни в розведенні коней у вивчених областях України, включаючи використання цих тварин у зоні відпочинку та туризму.

Результати досліджень. Протягом кількох років досліджень спостерігалось п'ятикратне збільшення кількості коней, що використовуються у рекреації в Підкарпатті (Польща), із 63 голів у 1990 році до 327 – у 2008 році (рис. 1).

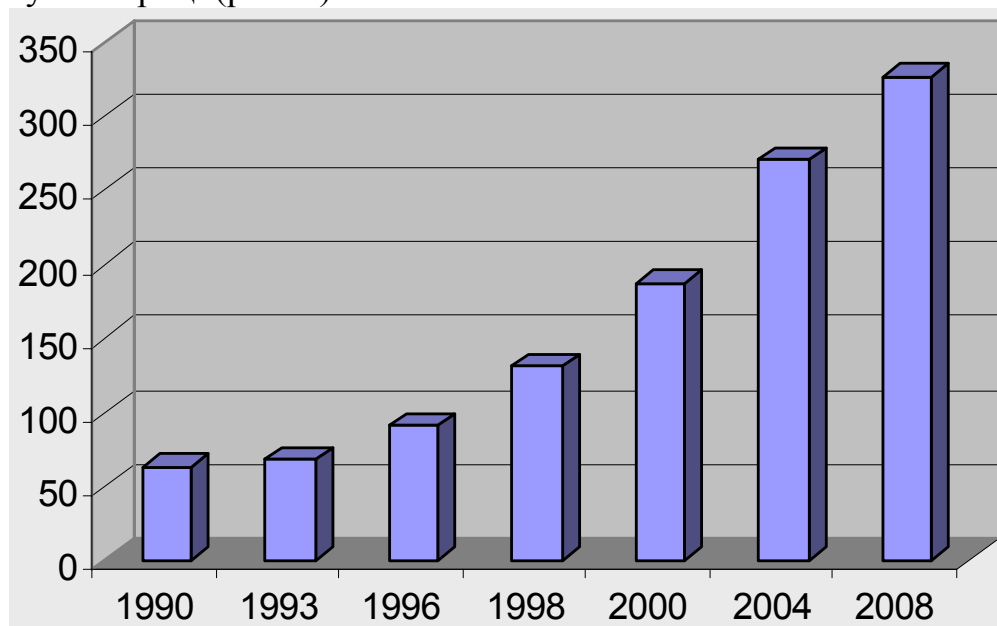

Рис. 1 Зміна кількості поголів'я коней в Підкарпатті (Польща) протягом проаналізованого періоду.

Також істотно змінилася породна структура вивченого поголів'я (табл. 1).

1. Найбільш поширені породи коней, що використовують для кінної рекреації в Підкарпатті (Польща)

Порода*		xx	xxoo	xo	oo	mlp	wlkr	śl	hc	kn	sp	інші
1990	n	2	1	5	1	17	1	9	12	2	2	11
	%	3,2	1,6	7,9	1,6	26,8	1,6	14,3	19,1	3,2	3,2	17,5
2008	n	0	0	3	0	59	6	3	63	1	23	169
	%	0	0	0,9	0	18,0	1,8	0,9	19,3	0,3	7,0	51,8

Примітка. * породи коней:

xx – чистокровна верхова;
 xxoo – англо-арабська (чистопорідна);
 xo – англо-арабська (помісі);
 oo – арабська;
 mlp – малопольська;

wlkr – велькопольська;
 śl – шльонська;
 hc – гуцульська;
 kn – коник польський;
 sp – різнопородні помісі.

Збільшився відсоток гуцульських та малопольських коней, а також коней невідомого походження. Істотно зменшилася кількість шльонських і напівкровних англо-арабських коней. Схожі зміни в масовому поголів'ї спостерігали також М. Budzyński [2] і М. Kozłowska-Nowak [11].

Встановлено, що після 2000 року кількість центрів, що займаються кінною рекреацією в Підкарпатській області значно збільшилось – до 109 зареєстрованих у 2008 році. У своїх дослідженнях Яцковські та співавт. [8] стверджують, що покращення суспільного добробуту спричинило збільшення кількості центрів, що займаються кінною рекреацією в Підкарпатті (рис. 2).

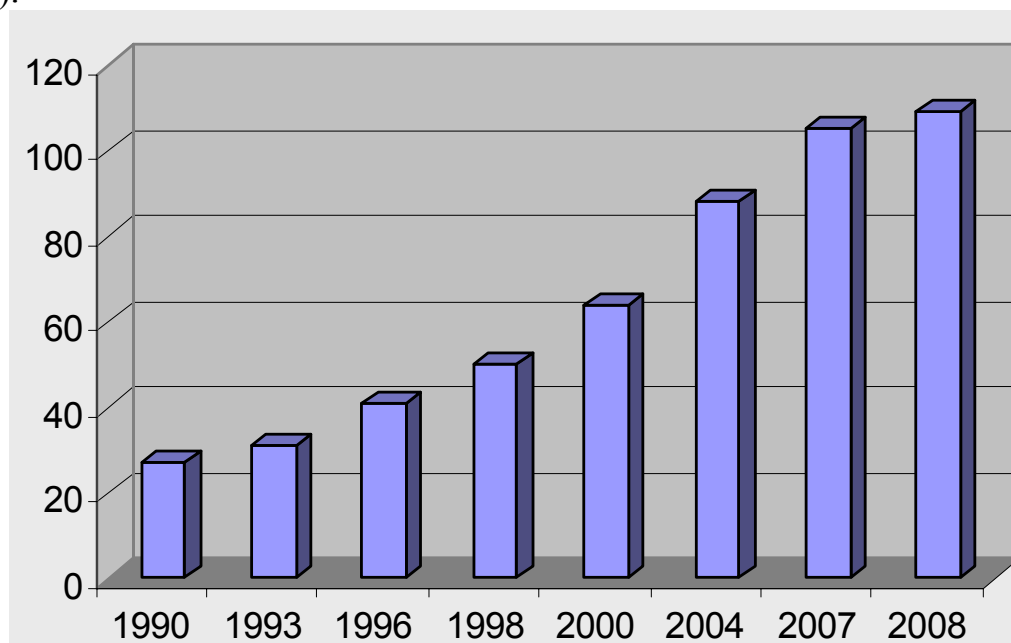

Рис. 2. Зміна кількості кінних центрів у Підкарпатті (Польща) протягом проаналізованого періоду.

Поголів'я коней, що використовуються в кінній рекреації (табл. 2), складалося переважно з кобил – 59,63 %. З коней, що використовувались у відпочинку (за даними 2008 р.), дещо більше половини були племінними (табл.3) – 54,13 %.

3. Частка коней, що використовувалась для відпочинку у Підкарпатті (Польща) у 2008 році

Кількість	n	%
Племінних жеребців	4	1,22
Племінних кобил	173	52,90
Всього племінних коней	177	54,13
Разом:	327	100,00

2. Розподіл коней, що використовувався в кінній рекреації у Підкарпатті (Польща) у 2008 році за статтю

Стать	n	%
Жеребець	4	1,22
Кобила	195	59,63
Мерин	128	39,15
Разом	327	100

Вік коней – переважно від 5 до 15 років, що становить 61,16 % дослідженого поголів'я (табл. 4).

4. Аналіз віку коней, що використовувались у кінній рекреації у Підкарпатті (Польща) у 2008 році

Вік у роках	3–5	5–8	8–12	12–15	Старші 15
n	23	76	117	92	19
%	7,03	23,24	35,79	28,13	5,81

5. Задекларовані у Підкарпатті (Польща) методи використання коней для відпочинку

Методи використання коней		%
Верхова їзда		100,00
у тому числі:	уроки верхової їзди	93,6
	їзда в манежі	94,7
	виїзди на природу	77,9
	екскурсії	71,8
Їзда в упряжці		31,6
у тому числі:	їзда в кареті, бричці	29,7
	їзда в санях	31,6
Аматорський спорт		3,2
Їзда в західному стилі		26,6

Серед задекларованих методів використання коней для верхова їзда пропагувалась в усіх кінних центрах, а найбільше – навчання верхової їзди і їзда в манежі. Серед популярних видів також було використання коней в упряжці, найбільше – на санях. Дещо менше 30 % кінних центрів пропагували їзду в західному стилі, і зовсім мало (3,2 %) – аматорський спорт (табл. 5).

У проаналізованому поголів'ї коней, що використовуються в туризмі, найбільше зареєстровано коней гуцульської породи, малопольських, а також коней невідомого походження (табл. 6). Про видатну придатність гуцульських коней до туризму згадує багато авторів [5-6, 12], отримані нами результати підтверджують цю думку.

6. Породи коней, що використовуються в кінному туризмі у Підкарпатті

	xx	xo	młp	włkp	śl	hc	Інші крупні породи	Інші дрібні породи	Невідомі	Разом:
n	1	4	26	3	1	33	16	4	29	117
%	0,85	3,42	22,22	2,56	0,85	28,22	13,67	3,42	24,79	100,00

Примітка. породи коней:

xx – чистокровна верхова;
xo – англо-арабська (помісі);
młp – малопольська;

włkp – велькопольська;
śl – шльонська;
hc – гуцульська.

Показано значне збільшення числа коней, що використовуються у кінному туризмі в Підкарпатті Польщі після 2000 року, до 117 одиниць у 2008 році (табл. 7). Можна припустити, що ріст поголів'я певною мірою пов'язаний зі збільшенням числа агро-туристичних господарств, які пропонують послуги верхової їзди, включаючи кінний туризм і відпочинок [4].

7. Зміна кількості і частки поголів'я, що використовувалось у кінному туризмі в Підкарпатті (Польща) у 1990-2008 рр.

	1990	1993	1996	1998	2000	2004	2008
n	7	9	19	22	39	83	117
%	5,98	7,69	16,24	18,80	33,3	70,94	100,00

У досліджуваному поголів'ї коней кобили становили незначну більшість (близько 54 %), із них дещо менше половини були племінними. Не знайдено жодного жеребця, що використовується в цьому виді туризму (табл. 8), іншою групою коней, які використовуються в цьому виді туризму, були мерини.

Вік досліджуваних коней у переважній більшості коливався в діапазоні від 5 до 15 років – близько 83 % досліджуваної популяції тварин (табл. 9).

8. Рід коней в дослідженій формі використання

Стать		n	%
Жеребці		-	-
Кобили	разом	63	53,85
	у т.ч. племінні	57	48,72
Мерини		54	46,15

9. Вік тварин в аналізованому поголів'ї коней.

Вік у роках	3-5	5-8	8-12	12-15	Старші 15
n	3	31	42	24	17
%	2,56	26,49	35,90	20,52	14,53

Протягом проаналізованого періоду часу неухильно зростала кількість центрів, які займаються кінним туризмом (табл. 10). Значною мірою це було пов'язане з вищезгаданою тенденцією розвитку агро-туристичних господарств, а також активною маркетинговою діяльністю, що сприяє розвитку кінного туризму в горах, особливо з використанням гуцульської породи коней [7, 12].

10. Кількість центрів, що декларували пропозиції кінного туризму в 1990-2008 рр.

Рік	1990	1993	1996	1998	2000	2004	2007	2008
Кількість центрів	4	5	11	13	23	29	34	35

Найбільш популярним кінний туризм є в Бещадах і Бескиді Низькому, де виявлено найбільшу кількість клієнтів цього виду туризму (табл. 11). Аналогічні результати були отримані і в інших дослідженнях [8].

11. Середня річна кількість клієнтів кінного туризму в найбільш популярних регіонах Підкарпаття (Польща) протягом 2006-2008 рр.

Регіон	Кількість клієнтів
Бещади	1126
Перемишлянське Погір'я	341
Диновське Погір'я	217
Бескид Низький	632

Кінний туризм підтримує розвиток сільських господарств, пов'язаний з поширенням зеленого і сільського туризму, із відродженням коней, а також допомагає підвищувати якість життя людей в сільській місцевості. Кінний туризм сприяє розбудові національних й ландшафтних парків, створенню приватних сільських садиб, а також використовує кінні екскурсії в лікувальних цілях. Вже зараз кінний туризм можна назвати конкурентним видом активного туризму, яким захоплюються не лише українські, але й закордонні туристи, які між іншим, були першими кінними туристами в Україні.

Українські Карпати – ідеальна місцевість для поза-шляхової верхової їзди. Переміщаючись по маршрутах, туристи пізнають різні райони, життя і традиційну культуру місцевого населення.

У деяких місцевостях на гостей чекають коні місцевої гірської породи, а саме – гуцульської. Добрий, спокійний, низькорослий і сильний „гуцулик” – одна з найкращих гірських порід. Колись гуцульських коней купувала австрійська армія, найкращі плідні кобили потрапляли до Угорщини та Люксембургу. Місцеве населення дуже цінує цього гірського коня, складає про нього пісні й легенди.

За невисоку ціну можна взяти на прокат коней для верхової їзди практично в кожному селі району і в найбільших туристичних центрах. Поблизу великих міст працюють стайні, де можна отримати уроки верхової їзди. Поїздка на коні в народному вбранні залишить незабутні враження і навіть початківцеві повірить у можливості свої й свого коня.

Парадоксом є те, що в Україні нараховується менше гуцульських коней, ніж у Польщі.

Сьогодні в Україні є люди, завдяки яким відроджується гуцульське конярство. Юрій Стефурак – кандидат біологічних наук, фахівець з розмноження коней, заступник директора національного природного парку „Гуцульщина”, відомий не тільки в Україні, але й за її межами, займається відновленням гуцульської породи коней. Від 1992 року, коли порода почала зникати, він встиг запобігти сумному фіналу, який несла з собою так звана реформа господарювання, коли стайні руйнували, коней здавали на м'ясо, жеребців кастрували. У 2001 році Ю.Стефурак зустрівся з представниками міжнародного благодійного фонду «Хайфер Проджект Інтернешнл», який надав фінансову допомогу для отримання і безкоштовного роздавання селянам перших 10 відібраних кобил. У жовтні 2001 року відновили стайню з 22 кіннями і у наступному році знову роздано 10 відібраних кобил.

Коні гуцульської породи сьогодні живуть на Гуцульщині так само, як їхні предки 100 чи 200 років тому, як і в давнину, несуть на своїх спинах цивілізацію до карпатських селищ. Важко працюють, переносять тюки, тягнуть воза високо в гори, долають різні рельєфні перешкоди.

Відродження гуцульської породи в Україні є фактом – сьогодні, окрім власників 1-2 кобил, існують також великі стайні, приватні й державні кінноспортивні школи. Варто також зазначити, що в Україні діє Асоціація

гуцульського конярства, яка налічує близько 3110 членів. У Львівській області діють 6 приватних кінноспортивних шкіл, ще 2 будуються; 1 державна кінноспортивна школа „Буревісник” (м. Львів).

4-5 квітня 2009 р. у м. Трускавці відбулися перші кінні змагання за УПЮ. Програма змагань передбачала базові основи верхової їзди та виконання точок майстерності: «Верхова їзда I, II» і «Їзда підводою II». Зважаючи на складність змагань та велику частку практичної частини, відбувався ретельний добір учасників. Адже 80 % програми кінних змагань присвячено практичним заняттям верховою їздою і лише 20 % теоретичній частині. Кожному учаснику приділялося максимум уваги і часу верхової їзди.

Найбільш розвинуті стайні в Івано-Франківській області: в с. Яблунів Косівського р-ну, в Івано-Франківську; біля м. Калуш, при ресторані-готелі „Край неба” у с. Черемхів Коломийського району.

Кінний спорт лише починає активно розвиватися в західних областях. За кордоном вже знають кінну Україну. У 2008 році Україна зросла з 94 місця у світовому рейтингу кінного спорту до 14-го.

Кінні подорожі – це неймовірна пригода, перевірка вмінь, а перш за все характеру, витривалості і позитивного ставлення до людей і тварин, щось набагато більше, ніж просто прогулянки верхи в вихідні дні.

У багатьох рекламних матеріалах можна прочитати, що „кінні подорожі – це контакт людини з конем не лише в сідлі, але цілодобова опіка над цією твариною, нічні зміни при конях, годівля, напування, чищення, подолання багатокілометрових маршрутів. Тільки тоді з’являється сильний емоційний зв’язок людини з конем. Тоді насправді починаєш шанувати цю магічну тварину. Про це можна говорити і писати досхочу, але передати це відчуття на словах – не можливо. Тому набагато краще просто спробувати! Хто спробував один раз – повернеться!

На жаль в Івано-Франківській та Львівській областях немає ще готових маршрутів для кінних подорожей на кілька днів. Пропонують тут тільки

кількагодинні поїздки верхи в лісі, горах а також до озер. І саме зараз починається планування довших маршрутів для кінних туристів.

Високо-конкурентним потенційним тур-продуктом, який у найближчій перспективі може запропонувати асоціація агро-осель Яремчанщини, є транзитний кінний туризм початкового рівня складності (дво-семиденні кінні переходи мальовничим лісистим середньогір'ям Карпатського НПП з ночівлями в комфортабельних агро-оселях) та ускладнений гірськими стежками з елементами робінзонади.

Зі слів власника стайні пансіонату «Славське» – тільки за літній період 2008 року було близько 2 тис. замовлень на кінні прогулянки, що в 1,5-2 рази більше, ніж за аналогічний період 2007 року. Вартість даної послуги влітку – \$12 за годину. Взимку організовуються прогулянки в санях за ціною \$25 за поїзду. Найчастіше кінні прогулянки резервують групи до 10 людей, переважають туристи з готелів або пансіонатів.

Вже протягом 3 років на Драгобраті Івано-Франківської області відбувається свято «Купала», під час якого, окрім інших розваг, туристам пропонуються кінні прогулянки по горах. Кінні прогулянки в області також пропонує майже кожне агро-туристичне господарство, пансіонати, курорти і ін. В Івано-Франківській області налічується 62 коня гуцульської породи, які вирощуються на фермах народного парку „Гуцульщина” у м. Косові, спортклубі „Галичина” в Богородчанському районі, а також у ВАТ „ВАРТО” в Івано-Франківську (дані 2008 року). Осередком кінного туризму області вважають місто Косів і селище Кваси. Тут реалізується проект міжнародного благодійного фонду «Хайфер Проджект Інтернешнл» з відродженням в Українських Карпатах коней гуцульської породи.

14-16 вересня 2008 р. у м. Косові Івано-Франківської області та с. Кваси Рахівського району Закарпатської області було проведено фестиваль з кінного туризму «Гори на долоні». Родзинкою фестивалю були справжні гуцульські коні. Знайомство з ними чекало гостей та учасників фестивалю у Косові. А кінні походи і видовищні змагання відбувалися у Квасах. У програмі фестивалю також були передбачені тренувальні заняття з верхової їзди та верхові прогулянки з інструктором.

Від 2006 року щорічно проводиться міжнародний конкурс гуцульських коней на базі НВА «Племконецентр» та санаторію „Квітка Полонини” в селищі Солочин Свалявського р-ну Закарпатської області. Цей конкурс складається з оцінки коней державною комісією, а також із випробування коней на іподромі „Гуцульські стежки”. У ньому беруть участь коні з України, Польщі а також Словаччини.

Кількість бажаючих подорожувати верхи на конях із кожним роком зростає. Особливо це до вподоби іноземцям, багато з яких добре обізнані з азами верхової їзди і бажають помилуватися неповторними гірськими ландшафтами, витрачаючи на це мінімум фізичних сил. Великі надії покладаються на відродження в Карпатах породи гуцульських коней. А доки кінний і в'ючно-пішохідний туризм набирають обертів, туристи, що

приїжджають на Гуцульщину задовольняються нетривалими прогулянками верхи на конях влітку, верховими одноденними походами та їздою в саних, запряжених кіньми взимку. Для подорожування на конях придатні практично всі пішохідні туристські маршрути, тільки для кінного туризму їх необхідно обладнати спеціальними стоянками для повноцінного відпочинку як туристів, так і їх коней.

Висновки:

1. Зауважено значні зміни структури породи досліджуваного поголів'я рекреаційних коней протягом аналізованого часу, встановлено стає збільшення як кількості коней, що використовуються для відпочинку, так і кількості центрів, які декларують такий вид їх використання у прикордонних областях Польщі та України.

2. Визначено, що серед коней, які використовуються для відпочинку в Підкарпатті (Польща), було понад 54 % племінних коней, а в усьому їхньому поголів'ї – понад 60 % кобил. Більшість коней, тобто понад 61 %, були у віці від 5 до 15 років.

3. Серед задекларованих видів використання коней в Підкарпатті (Польща) переважає їзда в сідлі: уроки верхової їзди та їзда в манежі, а їзда в упряжці використовується лише в близько 31 % досліджуваних центрів. Основним регіоном кінного туризму були Бещади, де протягом останніх років занотовано середньорічну вдвічі більшу кількість клієнтів, ніж у Бескиди Низькому і значно більше, ніж на Перемишлянському і Диновському Погір'ях

3. Серед коней, що використовуються в кінному туризмі в Підкарпатті найбільше коней гуцульської та малопольської порід. Значний відсоток становили також коні невідомого походження.

4. Найбільшу групу коней, що використовуються в туризмі становили кобили, а саме 53,85 %, також значний був відсоток племінних тварин. Найбільше тварин було у віці від 5 до 15 років – понад 90 % проаналізованого поголів'я.

Бібліографічний список

1. Brzeski E. Opłacalność hodowli zarodowej koni różnych ras w wybranych stadninach Polski południowej / Brzeski E., Zajac J. // Zesz. Nauk. AR w Krakowie. - 1993. nr 29, Z. 73. - S. 73-85.

2. Budzyński M. Zmiany pogłowia masowego i zarodowego koni w Polsce / Budzyński M. // Przegl.Hod. - 1995. - Nr 10. - S. 14-18.

3. Budzyński M. Program krajowej hodowli i produkcji koni w latach 1997-2000 / Budzyński M., Kamieniak J., Słomka Z., Sołtys L. // Zesz. Nauk. AR Szczecin, Zoot. - 1997. - Nr 35. - S. 5-14.

4. Chudy-Hyski D. Agroturystyka jako potrzeba i możliwość aktywizacji gospodarczej obszarów wiejskich / Chudy-Hyski D. // Zesz. Nauk. AR Kraków. - 2000. - Nr 365. - S. 55-64.

5. Jackowski M. Huculy – jeepy Karpat / Jackowski M. // Huculy. - 2000. - Nr 2. - S. 4-7.
6. Jackowski M. O polskiej hodowli koni huculskich słów kilka / Jackowski M. // Informator, Wydanie specjalne, ZHKH Tarnów. - 2007. - S. 19-24.
7. Jackowski M. Przypadek – moda – a może sukces kilku fachowców? / Jackowski M. // Hodowca i Jeździec. - 2007.- Nr 1. - S. 17-22.
8. Jackowski M. Rola konia w rekreacji i turystyce na terenie Pogórza Przemyskiego i Bieszczad / Jackowski M., Szpara K., Bartmańska K. // [w:] Koń w turystyce i rekreacji. PSW w Białej Podlaskiej. - 2009. - S. 19-35.
9. Korona M. Ekonomiczne aspekty hodowli koni huculskich na Podkarpaciu / Korona M. // Maszynopis w KHK AR Kraków, 1999.
10. Kosiniak-Kamysz K. Charakterystyka koni półkrwi w rozwijającej się hodowli terenowej Polski Południowej / Kosiniak-Kamysz K., Podstawski Z., Toborowicz P. // Zesz. Nauk. AR Szczecin, Zoot. - 1997. - Nr 35. - S. 121-128.
11. Kozłowska-Nowak M. Konie zarodowe utrzymywane w rejonie działania Okręgowego Biura Polskiego Związku Hodowców Koni w Rzeszowie / Kozłowska-Nowak M. // Maszynopis w KHK AR Kraków, 1999.
12. Krzemień P.M. Huculy – konie połonin / Krzemień P.M., Kario W. // Wyd. Parol Company, Kraków, 1991.

КОННЫЙ ТУРИЗМ И ОТДЫХ В ПРИГРАНИЧНЫХ ОБЛАСТЯХ ПОЛЬШИ И УКРАИНЫ

Яковски М., Козак О., Университет ИТМ, г. Жешев, Польша

Статья написана о конном туризме и отдыхе в украинских пограничных областях, более развитом в польских пограничных областях. Приведены примеры и данные об исследованиях поголовья, а также центров, которые занимаются использованием лошадей для отдыха в польском Подкарпатье. Описано развитие конного туризма и отдыха в Ивано-Франковской и Львовской областях Украины, а также его влияние на быт местного населения. Проект международного благотворительного фонда «Хайфер Проджект Интернешнл» по возрождению в украинских Карпатах лошадей гуцульской породы также стал темой этой статьи. Не остались без внимания фестивали по конному туризму и конные соревнования.

Ключевые слова: конный туризм, верховая езда, Карпатский регион, лошади, порода, рекреация.

EQUESTRIAN TOURISM AND REST IN BORDER-LINE REGIONS OF POLAND AND UKRAINE

Jackowski M., Kozak O., University of the ITM, Poland Zheshev

Article is about new equestrian tourism and recreation in Ukrainian border regions and about more developed equestrian tourism and recreation in Polish border areas. There are some examples and data from studies of livestock as well as centers that use horses for recreation in Sub Carpathian. It is described there the early development of equestrian tourism and recreation in Ivano-Frankivsk and Lviv oblasts, as well as its impact on the life of Ukrainian people and their land. The project of International Charitable Foundation "Hyper Project International" about rebirth of hucul horses breed in Ukrainian Carpathian is also mentioned in this article. Information about equestrian tourism festivals and horse schooling is also here.

Keywords: equestrian tourism, riding, Carpathians region, horse, breed, recreation.